

Vol 3 Issue 10 April 2014

ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595

ISSN No.2231-5063

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho Federal University of Rondonia, Brazil	Mohammad Hailat Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken	Hasan Baktir English Language and Literature Department, Kayseri
Kamani Perera Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka	Abdullah Sabbagh Engineering Studies, Sydney	Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]
Janaki Sinnasamy Librarian, University of Malaya	Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania	Ilie Pintea, Spiru Haret University, Romania
Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Xiaohua Yang PhD, USA
Anurag Misra DBS College, Kanpur	George - Calin SERITAN Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences AL. I. Cuza University, IasiMore
Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania		

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India	Iresh Swami Ex - VC. Solapur University, Solapur	Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur
R. R. Patil Head Geology Department Solapur University,Solapur	N.S. Dhaygude Ex. Prin. Dayanand College, Solapur	R. R. Yaliker Director Managment Institute, Solapur
Rama Bhosale Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel	Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune	Umesh Rajderkar Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik
Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur	K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia	S. R. Pandya Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai
Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai	Sonal Singh Vikram University, Ujjain	Alka Darshan Shrivastava Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar
Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune	G. P. Patankar S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Rahul Shriram Sudke Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore
Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)	Maj. S. Bakhtiar Choudhary Director,Hyderabad AP India.	S.KANNAN Annamalai University,TN
	S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad	Satish Kumar Kalhotra Maulana Azad National Urdu University
	Sonal Singh, Vikram University, Ujjain	

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.net

GRT

नेपाळची राजेशाही आणि माओवादी चळवळीची वाटचाल.

दत्ता मा. कुंचेलवाड

सहा. प्राध्यापक नागनाथ कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय औढा (ना.) जि. हिंगोली.

सारांश :-नेपाळ हा देश द. आशियातील हिंदू राष्ट्र म्हणून ओळखला जातो तेथे राजेशाही व्यवस्था 240 वर्षांपासून चालत आली. परंतु ही व्यवस्था देशातील संपुर्ण वर्गांचे, समाजाचे प्रतिनिधीत्व करण्यासस कमी पडली म्हणून तेथील अस्वस्थ नागरीक राजेशाहीस विरोध करत चीनच्या आमोत्सेतुंग, लेनीन व भारीतीय कम्युनिष्टांच्या विचाराकडे झुकले आणि राजेशाहीस विरोध सुरू झाला. कालांतराने माओवादी चळवळ फोपावली देशातील दुर्बल घटक, उपेक्षित लोकांची बाजू घेत राजेशाही विरुद्ध बंड पुकारून लोकचळवळ उभी केली.याचे नेतृत्व कॉ. प्रचंड उर्फ पुष्पकमल दहाल व बाबूराम भटार्य यांनी केले.

28 मे 2008 रोजी झालेल्या नव्या घटना समितीच्या बैठकीत राजेशाही संपवून प्रजासत्ताक घटनेचा ठराव संमत केला. या ठरावानुसार नेपाळ आता हिंदु राष्ट्र अस्तित्वात नसून धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र **Secular State** म्हणून सभेनी मान्यता दिली. आणि नेपाळची वाटचाल राजेशाही कडून लोकसत्ताक राज्याकडे झाली.

प्रस्तावना :

नेपाळ हे राष्ट्र आशिया खंडातील भूवैष्टीत देश आहे. नेपाळच्या उत्तरेला चीन, तिबेट च्या सीमा तर दक्षिणेला, पूर्व व पश्चिमेस भारताचा भाग लागून आहे. जगामध्ये या देशाची ओळख हिंदू राष्ट्र म्हणून असली. तरी नव्या संविधान सभेच्या ठरावाने प्रजासत्ताक धर्मनिरपेक्ष देश म्हणून वाटचाल झाली आहे. नेपाळमध्ये राजेशाहीची परंपरा 240 वर्षांपासून चालत आलेली असून सद्या लोकसत्ताक व्यवस्था स्विकारण्यात माओवाद्यांना यश आलेले आहे.

नेपाळ चा हा प्रदेश प्रचिन काळापासून छोट्या छोट्या राज्यांमध्ये विभागला होता अनेक संस्थानीक आपापल्या प्रदेशापुरता कार्यभार सांभाळत असे संस्थानिक जवळपास जवळपास 75 राज्यांमध्ये विभाजीत होते. ते आपापल्या पुरते पहात असत त्यामुळे नेपाळची ओळख एक दुर्बल व गरीब राष्ट्र म्हणून सर्वत्र होती. 18 व्या शतकात गोरखा शासक राजा पृथ्वी नारायण शहा यांनी सर्वांशी एकेकाने लढाया करत हे सर्व प्रदेश जिंकून एकसंघ नेपाळ निर्माण केला म्हणून या शासकास नेपाळचा आधुनिक निर्माता असे संबोधले जाते.

नेपाळला राजेशाहीची जूनी परंपरा लाभलेली आहे. या व्यवस्थेत राजा हा सार्वभौम प्रमुख आणला गेल्यामुळे सत्तेचे स्रोत आणि अंतीम स्थान राजा हाच माणला गेला. नेपाळच्या राजकीय इतिहासात राजा पृथ्वीनारायण शहा प्रचंड महत्त्वाकांक्षी असल्यामुळे नेपाळचे वर्चस्व सिध्द केले आहे. परंतु नंतर आलेल्या शासकांनी आपल्या प्रदेशाचा हवा तेवढा विकास केला नाही त्यामुळे अर्थिक, कृषी उद्योग, व्यापार, आदि क्षेत्राला चालना मिळाली नाही परिणामी तेथील जनता आपल्या मूलभूत गरजांपासून दुर राहिली. इतर देशाने केलेली सर्वच क्षेत्रातील प्रगती त्यांच्या निदर्शनास आली. शेजारील देशात लोकशाही, व्यवस्था प्रबळ होऊन जनता विकासाच्या प्रवाहात आल्याचे त्यांच्या लक्षात आहे. परिणामी नेपाळ मध्ये मात्र विकासाच्या संधी उपलब्ध नाहीत. म्हणून राजेशाही व ही व्यवस्थे वरील जनतेचा विश्वास उडत गेला.

शेजारील चीन व भारत या देशाशी नेपाळच्या जनतेचे वांशिक, सांस्कृतिक संबंध असल्यामुळे हया देशातील विकासाने प्रभावित होऊन माओत्सेतुंग, लेनीन व भारतातील स्वातंत्र्य चळवळीने प्रभावित झाले. नेपाळमध्ये मात्र राजेशाहीय राजा हा घटक अंतीम असतो जसे की, “राजा बोले दल हले.” या उक्ती प्रमाणे नेपाळच्या जनतेचे कल्याण साधनारे निर्णय राज्यकर्त्यांनी घेतले नाहीत त्यामुळे नेपाळची प्रगती खुंटली त्याचा परिणाम राजा व राजेशाही व्यवस्थेला विरोधी कार्यवाहीत सुरू झाल्या आणि माओवादी चळवळ सक्रिय होऊन माओवादी चळवळ राजेशाहीस आव्हान म्हणून पूढे आली.

संशोधनाची उद्दिष्टे.

सदरील विषयाच्या अनुषंगाने अभ्यास करतांना कांही उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आली आहेत. ते पुढील प्रमाणे

1. नेपाळच्या परंपरागतचा अभ्यास करणे.
2. राजेशाही समोरील माओवादयांच्या आव्हान अभ्यासने.
3. माओवादी चळवळीचा धोरण व कार्यक्रमाचे अवलोकन करणे.

संशोधन पध्दती :-

सदरील संशोधनासाठी वर्णनात्मक व विश्लेषणात्मक पध्दतीचा अवलंब केला असून त्यासाठी दुय्यम शोध सामग्रीचा वापर केला जाणार आहे. दुय्यम सामग्रीत यासाठी संदर्भग्रंथ, संशोधनपर लेख, मासिके शोध निबंध, संकेत स्थळावरील माहिती व वर्तमानपत्रातील बातम्या इ. साधन सामग्रीचा वापर प्रस्तुत शोधनीबंधासाठी केला जाणार आहे. सदर शोधनिबंधाच्या अभ्यासातून खालील निष्कर्ष काढण्यात आलेले आहेत.

1. माओवादी चळवळीचा उदय -

नेपाळमधील राजेशाही व्यवस्था लोकांचे प्रश्न सोडवण्यास व प्रगती साधण्यास असमर्थ ठरली हे लक्षात आल्यानंतर तेथील लोक शेजारील देश चीन व भारत यांच्या कृती कार्यालयाकडे आकर्षित झाले. आणि नेपाळ कम्युनिष्ट पार्टीची स्थापना 1949 मध्ये करण्यात आली. याचे नेतृत्व पुष्पकमल दहाळ व बाबूराम भट्टार्य आणि इतर सहकारी करू लागले. नेपाळी समाजात राजेशाही विरुद्ध प्रचंड असंतोष पेटू लागला होता. याचा लाभ उठवत माओवादी कार्यकर्ते गरिब व दुर्बल घटकाचे प्रतिनीधीत्व करू लागले ते गांव खेडी व दुर्गम भागात जाऊन लोकांचा पाठींबा वाढवत होते. या परंपरेने चालत आलेल्या राजेशाहीत आपले भले होणार नाही. हा विचार पेरण्यात ते यशस्वी झाले.

नेपाळच्या सर्वच भागातील लोकांचा वाढता पाठींबा लक्षात घेवून 16 डिसेंबर 1996 रोजी लोक युद्धाची घोषणा केली. आणि नेपाळमध्ये माओवादी कांतीचे पर्वाला सुरुवात झाली.

2. माओवादयांच्या घोशणाधकार्यक्रम -

नेपाळ मधील जनतेच्या समस्या लक्षात घेवून माओवाद्यांनी लढा उभारला. हा लढा खालील धोरण व कार्यक्रमावर आधारलेला होता.

1. नेपाळमधील परंपरागत राजेशाही जनतेचे कल्याण साधण्यामध्ये अडथळा आहे.
2. देशातील कमालीची श्रीमंती व गारिबी दूर करणे.
3. राजेशाही ऐवजी लोकांचे राज्य निर्माण केले पाहिजे.
4. सरंजामदारी व्यवस्था उलथून जमीन सुधारणा कायदा अंमलात आणणे व समान अधिकार लामू करणे.
5. नेपाळमध्ये सर्वच जाती धर्माचे लोक असल्यामुळे धर्मनीरपेक्ष Secular राज्याची State स्थापना करणे.
6. तरुणांना चांगले रोजगारभीमुख शिक्षण उपलब्ध करून देणे इ. मुदयाच्या आधारे लोकांपर्यंत जाण्याचा मार्ग अनुसरला आहे.

3. माओवादयांचे लोक युद्ध -

नेपाळमधील जनतेचा पाठींबा लक्षात घेवून 16 डिसेंबर 1996 रोजी माओवादी नेते प्रचंड व बाबूराम भट्टार्य यांनी लोक युद्धाची घोषणा केली. लोक चळवळ करत असतांना हिंसाचाराच्या मार्ग ही प्रभावीपणे आमलात आणला जाऊ लागला. या प्रसंगी बँका लूटने, शेतकऱ्यांनी कर्जापोटी घेतलेली करारपत्रे नष्ट करणे, टपाल व कचेऱ्या जाळणे, उध्वस्त करणे, शासनाच्या ध्येय धोरणाला विरोध करत प्रतिसरकारची निर्मिती करणे असा कार्यक्रम हाती घेण्यात आला या कार्यात त्यांनी महिला, मुले, जेष्ठ नागरीक इ. चा सहभाग वाढवला. दलीत, गरीब व भूमीहीनांचे प्रश्न हाती घेत गांवपातळीवर माओवाद विचार रुजण्यास सुरुवात केली या बरोबर गांव पातळीवर समांतर सरकारेची लोक न्यायालये स्थापन केली, त्यास जनता लष्कराची जोड देण्यात आली. पोलीस ठाण्यावर हल्ले करून शस्त्रास्त्र ताब्यात घेतले लाठी काठी ही सोबत ठेवू लागले. कित्येक भागात माओवादयांचे राज्य स्थापन झाले.

4. सरकारचे अपयश -

नेपाल मधील माओवादी चळवळ सक्रिय होऊ लागली आणि सरकार वरील विश्वास कमी होत गेला. हिंसाचार कमी करण्यास सरकार असमर्थ ठरले. याच वेळी सन 2000 च्या डिसेंबरला राजे विरविक्रम व त्यांचे सर्व कुटुंब ठार मारले विर विक्रम यांच्या मुलानेच हे कृत्य केले व स्वतःवर गोळ्या झाडून आत्महत्या केल्याचे कृत्य वर्तमान पत्रात पसरले या नंतर नेपाळ मध्ये माओवादयांचा उठाव वाढतच गेला. नेपाळची संसदही कुठलेच निर्णय घेत नव्हती पंतप्रधान कोईराला यांनी लष्कराच्या साहयाने माओवाद्यांचा बिमोड करण्याचा प्रयत्न केला परंतु सरकारी लष्कराने, शस्त्रास्त्र वापरण्यास नकार दिला आणि कोईराला यांना ही राजीनामा दयावा लागला. या वरून नेपाळी माओवाद्यांचे धोरण देशातील सर्वच वर्गातील लोकांना पटू लागले होते.

5. पिपल्स आर्मीची स्थापना –

ग्रामीण भागातील जनतेवर टाकून समांतर सशस्त्र सेना उभारण्याचे काम हाती घेतले सन 2004 साली राजेशाही नष्ट करून लाकशाही आणण्याच्या ध्ययाने मोठे जन आंदोलन उभारले गेले. लोकसत्ताक व्यवस्था आणण्यासाठी जनतेचा पाठिंबाही वाढत गेला. या विचारधारेने देशाची प्रगती होईल हा विश्वास जनतेत पसरला हि टोकाची गंभीर बाब लक्षात घेवून सरकारने माओवाद्यां सोबत बोलणी सुरु केली. परंतु ही चर्चा यशस्वी न झाल्यामुळे माओवादी गटाचा संघर्ष चालूच राहिला या संघर्षात जवळपास 1500 लोक ठार मारले गेले. तर लाखोलोक निर्वासीत झाले. होते भारत व चीन इ. देशात जावू लागले. हा वाढता हिंसाचार लक्षात घेवून 2000 मध्ये संयुक्त राष्ट्रसंघटनेने नेपाळ सरकार व माओवाद्यांत समझोता घडवून आणण्याचा प्रयत्न केला.

6. माओवाद्यांचा मंत्रीमंडळात समावेश –

राजे ज्ञानेंद्रयांनी माओवाद्यांचा वाढता लोक पाठिंबा लक्षात घेवून व संयुक्त राष्ट्रसंघटनेच्या सल्यावरून आपल्या 22 जनांच्या मंत्रीमंडळात माओवाद्यांना 5 जागा दिल्या. परंतु सदर मंत्रीमंडळ अधिक दिवस चालले नाही. राजे ग्यानेंद्र यांनी नंतरच्या पाच महिन्यात अधिकार पदाचा (राजेशाही) त्याग करून राजपद सोडले आणि प्रजासत्ताक राज्य मान्य केले.

7. राजेशाही कडून लोकसत्तेकडे वाटचाल –

नेपाळमध्ये 10-4-2008 च्या संसदिय निवणूकीत 222 जागा माओवाद्यांना मिळाल्या त्यांना जनतेने स्विकारले होते. लगेच 28 मे 2008 रोजी घटनासमिती ची बैठक होवून राजेशाही नष्ट करण्याचा ठराव झाला आणि 240 वर्षा पासून चालत आलेली परंपरागत राजेशाही संपुष्टात आली व लोकसत्ताक राज्य म्हणून नेपाळ पुढे आले. माओवाद्यांचे ध्येय साकार होत असतांना यापुढे सशस्त्र कांतीचा मार्ग बदलून आता आम्ही संसदिय पद्धती स्विकारली आहे असा खुलासा कों. प्रचंड यांनी 'हिंदू' या दैनिकाला दिला. आता जागतिक परिस्थिती बदलली आहे. चीनमध्ये माओने ज्या पद्धतीने शेतकऱ्यांचा उदाव करून राजधानी सर केली ते आदर्श आमच्या पुढे आहे असे ते म्हणाले.

निष्कर्ष :-

दोनशे चाळीस वर्षापासून चालत आलेल्या राजेशाहिने हिंदू राष्ट्र म्हणून देशाची प्रतिमा जपलेली आहे. मात्र 2008 च्या संविधान सभेच्या निवडणूकीने राजेशाही संपुष्टात येवून लोकसत्ताक व्यवस्थेचा स्विकार राजे ग्यानेंद्र यांनी केला. दिर्घ वर्षांची परंपरा असलेल्या राजेशाहीस नमते घ्यावे लागले. कारण तेथील जनतेचा विश्वास कमी झालेला आढळतो.

तेथे माओवादी चळवळ वाढण्या मागे तेथील राज्यकर्तांचे नाकर्ते धोरण, कमालीची आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक व सांस्कृतिक विषमता हे आहे. राजेशाहीतील निर्णय विलंब व वळखाऊ पणामुळे त्या देशात गरिबी वाढतच गेली. याला भौगोलिकताही कारणीभूत वाटते. या प्रतिकूल भौगोलिकतेवर भौतिक साधनाद्वारे मात करण्यात नेपाळमधील राजे कमी पडले त्यामुळे देशाला आर्थिक परावलंबतेकडे जावे लागले. जागतीकीकरणच्या युगात नेपाळी जनता इतर देशातील प्रगतीची दिशा पाहून माओवाद्यांनी पुकारलेल्या बंडास साद दिली परिणामी माओवाद अधिक मजबूत झाला. प्रथम माओवादी सत्ता परिवर्तन करण्यासाठी हिंसक, सशस्त्र मार्गाचा अवलंब करत सत्ता मिळवल्यानंतर संसदिय व संवैधानिक मार्गाच्या बदलाकडे झुकला हे मात्र विशेष.

संदर्भ ग्रंथ –

- 1.Nepal the Himalyan kingdom, pub. by, His. Majesty's Govt. Ministry of Communications Dept. of Information, 1982.
- 2.Fundamental Bases of Panchyat Democratic System, Nepal Press Kathmandu, 1967.
- 3.Electrol Politics in South Asia, M. D. Dharamadasni Shalimar Pub. House, Varanasi.
- 4.Unique Bulletin, Unique Acd. Pune 411005.
- 5.Manjushri Thapa, Nepal Strategy for Survival Farget, Kathmandu.
- 6.https://fnrev.wordpress.com/t99
- 7.https://hi.Wikipedia.org/s/ag.
- 8.Asion Profile Vol 17, No.2, Apr-1989.

Publish Research Article International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- * International Scientific Journal Consortium
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.net